

Țara Noastră

FONDATOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VII

No. 49

5 DECEMBRIE

1926

În acest număr: *Panoptic de G. M. Ivanov; Grădinarul, poezie de George A. Petre; Vinovata de Otilia Cazimir; Soluționarea problemei feminine de Septimiu Popa; Situația de drept a Muzeului național din Ardeal de Corneliu I. Codarcea; Cronica externă: revoluția engleză de J. Paleologu; Săptămâna literară: Caracterul etnic în humorul diferitelor popoare de D. I. Cucu; Însemnări: Eroii dela Ciucea; Actul dela Alba-Iulia; Congresul status-ului catolic; Comentarii arbitrare; Conștiința ziarului „România” etc., etc.*

623
CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: PIATA CUZA VODĂ No. 16

Un exemplar 10 Lei

Țara Noastră

Panoptic

Încă o caracterizare, de formă și de direcțiune, a spiritului nostru din ultimul timp: imaginându-ni-l ca o linie dreaptă, cu un capăt al său el tinde prin toate manifestările vieții, spre liberalism cu celalt — spre conservatism. Noțiunile aceste nu aparțin numai sociologiei și unei laturi a ei: politica. Noțiuni, în calitate de etichete, ele marchează multiple năzuinți de a concepe viața într'un fel și nu într'altul, de a-i desfunda energiile, de a le canaliza, pentru a da un conținut și o expresie vieții. Când vorbim de liberalism, nu suntem obligați să înțelegem exclusiv doctrinele politice care s'au etichetat cu aceasta noțiune. Le fel e și cu conservatismul.

Nu există o șemă a duhului, — noțiunile pe care și le crează el prin urmare, trebuie revizuite, fiindcă conținutul lor se schimbă. Liberalismul este astăzi altceva, decât ce a fost în primii ani ai Restaurăției: și conservatismul atunci era un cod, era sentimentul unui drept pe care îl avea o clasă de a păstra și a exploata situații. Cu mare drag te hotărâi în 1820 să fii un liberal și nu un conservator; — în timpul nostru din potrivă. *Liberalul contemporan este un reacționar, fiindcă logic și concludent ajunge la revoluție și anarhie, conservatorul este progresist, rămâne în istorie, este deci un evoluționist.* Ca să fie înțeles acest adevăr al noțiunilor umplute de nou conținut — al acestor noțiuni răsturnate de viață, trebuiesc desbrăcate de haina lor doctrinară, desghiocate de aparența lor academică și înțelese nu după literă, ci după spirit.

Liberalismul își are adevărul său — un adevăr formal — care nu afirmă nimic și nu neagă nimic, ci garantează individului ori ce conținut al vieții lui. Liberalismul simpatizează și fenomenului socialist, și celui democratic, și celui anarhist — el nu pune limite și obstacole. Liberalismul nu este un conținut de viață. Fiind o poliță de

asigurare a oricărei manifestări spirituale, el nu poate fi o sabie de foc, o religie, care să despartă ce este bun de ce este rău, ce este folositor evoluției și ce îi este vătămător. N'are liberalismul sâmbure *ontologic*, ca să întrebuițez un termen al sociologiei mistice contemporane. Se ocupă cu mijloacele de viață, nu se preocupă de spiritul viu al vieții. Liberalul e pozitivist; — ca filozof el acceptă fenomenalitatea de suprafață a vieții; ca sociolog observă reflexele mediului social, ca metafizician propovăduiește libertatea, care nu este altceva decât „dreptul” obiectului de a ocupa un loc în spațiu — și al omului în societate — de a se găsi la o mare sau la o mai mică distanță de o altă unitate, fizică sau psihică. Ca politician — liberalul militează pentru libertatea externă, formală, a individului de a o năzui spre un confort. În categoriile sociale — liberalismul degajează într-o dezordonată luptă, clasa care se numește burghezie, și care direct sau indirect, în procesul însuși al vieții, provoacă revoluțiile și haosul social.

Conservatismul, ca forță socială, nu îngăduie, se opune cu îndărătnicie, răsturnării categoriilor istorice ale mediului, facilitând în schimb munca creatoare și organizatoare a istoriei.

Principiul conservator reține elanul de descătușare al haosului de jos. Sunt oameni, cari găsesc cu drept cuvânt sensul conservatismului în faptul că el împiedică mișcarea vieții *înapoi și în jos*, împingându-o *înainte și în sus*. Acesta este criteriul care ne dă putința să delimităm spiritele naționale, năzuind spre *înainte și în sus*, sau *înapoi și în jos*.

Munca de delimitare pe baza acestui criteriu nu e grea. Ori ce națiune, care sucombă năzuințelor masselor spre acele iluzii sociale și filozofice, de drept și de fapt, ca de pildă: libertatea și egalitate democratică, se pot numi națiuni liberale. Ele însă nu ajung pe linia de evoluție înainte: în procesul de progres ele nu participă. Cad în haosul revoluționar. Și din potrivă: națiunile cari nu întrerup continuitatea vieții istorice, alunecând înainte și în sus pe linia evoluției, sunt conservative, rămânând într-o continuitate de viață organică. Se pot numi popoare reacționare, concepând reacția ca o tendință a spiritului de a zădărnici căderea în formalism și în utopism. Numai conservatismul garantează situația în care viitorul nu distruge prezentul, ci se naște din el.

G. M. IVANOV

Grădinarul

*Fost-am grădinar ...
In grădina mea
— Astfel de grădină s'a văzut mai rar —
Printre flori, o floare viața mea eră.*

*In grădina mea
Imbrăcată'n flori
Nu fusese toamnă, nu fusese iarnă ;
Cerule primăverii pururi stă să cearnă
Vrajă de culori
Și de raze blânde
Pe obraji de frunze și de flori plâpânde.*

*Roboteam din zori
Până'n fapt de sară,
Și-așteptam adesea luna să răsară
Ca să-mi văd grădina'n haină de argint ;
M'adormeau mirezme, ca un sfânt alint,
Și visam ușor
— Cum visă grădina —
Până când voioasă mă trezea lumina
Ca să'ncep roboata cu acelaș dor.*

*Inflorea grădina
Că un colț aievea, rupt din paradis
— Unde zboară numai suflete virgine —
Căci în fiecare
Cât de mică floare*

Tresăltă un suflet înțeles de mine,
Se năștea un cântec și trăia un vis,
Alintate'n poala razelor senine.

In grădina mea
Vântul se opreă
Să respire'n tihnă dulcile parfumuri
Ne-mai întâlните'n ale sale drumuri ;
Soarele, căi soare,
Mângăia cu zâmbet floare după floare
Și se întristă
Când pe după dealuri palid scăpătă ;
Iar din slava nopții, luna 'ndrăgostită
De așa minune nemai pomenită,
O stropă cu lacrimi, de găseam în zori
Stopii ca cristalul atârând de flori.

Și din depărtări,
De prin alte țări,
Trimiteau la mine domni după fori ;
Se-abăteau din cale mii de trecători
Obosiți de drum
Ca să-și răcorească sufleu'n parfum
Și să-și desfăteze ochii în culori ;
Iară la plecare
Eu la fiecare
Dăruiam cu voie, după plac, o floare—
Și plecau străinii încântați la drum...

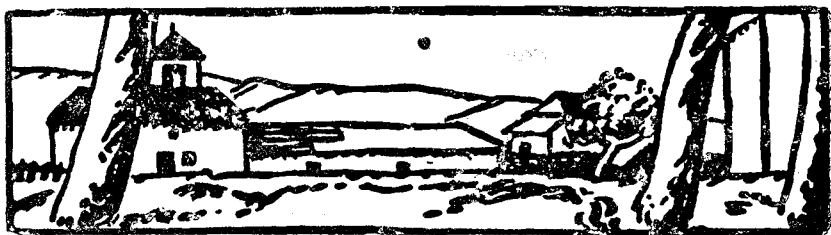
Intr'un colț ascuns,
Incă nepătruns
Pân'atunci de ochiul lunei ce venea,
Inflorea o floare :
Cea mai frumoasă din grădina mea.
N'o știa nici vântul, nici aprinsul soare,
N'o zărise luna ;
Rumenă ca jarul unui foc de noapte,
Roșie ca pielea de cireșe coapte,
Răspândeă parfumul proaspăt totdeauna.

*O știam doar eu
Și. afar' de mine, numai Dumnezeu...*

*Dar veni odată
O străină fată
Și zărind grădina, s'abătu prin ea.
Imi părea un înger în veșmânt de nea
Și cu păr bălai
Cercetând cu grijă sufletele 'n rai.
Ochiul ei de foc
— Purtător de lacrimi și de nenoroc —
S'a oprit pe floarea ce-o aveam mai scumpă;
Nu știu cum mă 'nvinse glasul-i de vioară
C'am lăsat fecioara dornică să-mi rupă
Cu mânuța-i albă singura-mi comoară.*

*Și s'a dus străina...
Și de-atunci grădina
Mi-se vestejește tristă, părăsită.
Nu se mai oprește nimeni s'o admire,
Trec drumeții ca pe lângă cimitire
Ca să nu alunge liniștea 'mpietrită
Florile se uscă în grădina moartă,
— Numai blânda lună poate le mai plânge —
Căci de dorul florii eu plecai în lume
Să găsesc străina, înger fără nume
Ce mi-a dus departe floarea mea de sânge...*

GEORGE A. PETRE

Vinovata

— Din carnetul unei doctorese —

Pe drumul vătuit cu pulbere caldă, docarul se apleacă simțitor înspre partea domnului Tudose, subchirurgul. Și doar domnul Tudose e atât de mic și de străveziu încât își face, de cum îl vezi, impresia că trebuie să fie și imponderabil.

Subchirurgul păstrează între el și mine o distanță respectuoasă, ceiace-l face să stea incomod, cu jumătate de trup în vânt, dincolo de perna trăsorii. Pe genunchi duce trusa de autopsii și halatul alb făcut sul. Iar în mâna din afară ține departe de aripa docarului, cu nesfârșite precauții, o basma roșie înodată cruciș și plină cu făină de păpușoi.

De obicei, domnul Tudose își învârtește vorbele cu gesturi mari și solemne, nepotrivite cu făptura lui făcută din unghiuri ascuțite și mobile. Dar azi, în mâna stângă ține basmaua, iar cu dreapta trebuie să-și cumpănească neconținut echilibrul nesigur. De aceea își complectează gesturile rupte încreștindu-și fruntea, oțărându-și nasul și zbur-lindu-și mustețile gălbui cu firul gros ca paiul de mătură.

— Eu, doamnă doctor, n'am obicei să mă pronunț în nici o chestiune până ce nu mă conving... Eu cred că băetul a fost înăbușit cu perna. Altfel, de ce l-o ascuns?... Acu, că nu se mai poate cunoaște nimica, asta-i altă vorbă. Ce să mai cunoști la un pumn de osișoare ca de pui de găină?... Ticăloasă femeie!

De mânie, domnul Tudose și-a strâns așa de tare fruntea îngustă, încât pălăria lui de pai răscopt stă gata să-și proptească marginea de nas.

-- Ticăloasă fată!.. Eu cred că un bărbat, cât de ticălos ar fi, tot n'ar fi în stare să ucidă o gănganie ca asta, care țipă și nu vrea să moară... Să mă lertați, doamnă doctor, da'dacă stai bine și te dându-ți, tot femeile is mai ticăloase decât bărbații... Cel puțin așa e părerea mea.

Un hop neprevăzut ne face să ne săltăm și să ne așezăm la loc.

mai de sus și mai îndesat decât ne-ar fi fost voia. Chipul cătrănit al misogh nului meu tovarăș de drum se întoarce spre legăturică. O ridică în dreptul ochilor și o pipăie pe dedesupt cu îngrijorare.

— Nu cred să se fi spart... șoptește el, ca să-și dea singur curaj.

Intrăm în sat prin umbra nucilor cu frunziș de întuneric. Ogrăzile sunt goale. Prin porți ori pe prispe dormitează câni fără treabă și bătrâni nevolnici. La fântână se joacă în colb o droaie de copii desculți, cu chipuri pârлите și cu păr alburii de câlți. La apropierea noastră, pe tăpșan s'a sculat în picioare o fetiță. Cămașa descinsă, scurtă în față și lungă în spate, mai mult îi desbracă decât îi acopere trupul mic și brun. Și-a dus deasupra ochilor palma făcută căuș și ne-a privit nemișcată, cu adâncă seriozitate.

În după-amiaza de vară, adevărații stăpâni ai satului sunt cocoși. Roșii ca arama, peștriți, aurii, cu creste blegi ori victorioase, pîntenați volnicește ori abia lăsați de cloșcă, — prin poleși, pe garduri ori pe drum, toți cântă n-ostenit, cu glasuri felurite și prelungi.

După o clipă de cugetare, domnul Tudose rostește sentențios:

— Cântă cocoși.. a să ploaie...

Ne oprim. O prăjână lungă și strâmbă, legată de-un par, poartă în vârf o zdreanță decolorată. În ograda bătătorită a postului de jandarmi nu se vede nici urmă de vietate. Doar pe streșină pozează doi hulubi frizați, ciugulindu și gulerele cu gesturi delicate.

Ușa pridvorului se deschide pe jumătate. O femeie somnoroasă, cu bluza roșie deschelată pe pieptul sec și cu picioarele goale, se uită la noi clipind cu nemulțumire. Pe urmă ușa se închide și îndată se aude în dosul casei un glas întărit:

— Vasile! Vasile! Da' mai lasă dracului motanii, omule, că iaca o venit doftorița.

Dincolo de gardul de nuele se aude un mormăit ș'un foșnet de buruieni răscolite. Și fără veste, domnul Vasile Hudici, șeful de post, se azvârle peste pârleaz cu ușurința unei mingi bine umflate și vine spre noi în mers legănat. Într'o mână ține o pușcă de vânătoare cu cocoșele ridicate, iar palma celeilalte mâni mângăe, c'un gest familiar, creștetul cu păr scurt și aspru ca perla.

Caluțul meu l-a recunoscut de departe. A ridicat un colț de buză ș'a nechezat dulce, prietenește. Domnul Hudici a tras docarul sub șopron, a scos de nu știu unde un săcușor cu ovăs și a șoptit ceva calului, trăgându-l de urechi. Iar calul a scuturat capul slobod de curele și i-a răspuns cu glas ușor și vesel. După aceea, domnul Hudici s'a întors către mine.

— Mă lertați, doamnă doctor, da' pe ziua de azi îs singur la gospodăria ogrăzii. Nevasta, ca nevasta: cu treburile casei. Și pe „băeți“ l-am trimis după niște iarbă, peste deal...

Domnul Hudici e băgat pe jumătate în cizmele largi și înalte, iar ceilaltă jumătate e peste măsură de strânsă în tunică de doc, pe care drumurile lungi pe vremuri vrăjnașe și-au însemnat urma cu colb, cu sudoare și cu apa ploilor.

— Cu ce vă pot servi, doamnă doctor?

Printr'o veche înțelegere tacită care-l măgulește cu deosebire, domnul Tudose răspunde în locul meu, vorbind la persoana întâia plurală.

— Apoi, venim de la Tupilați, unde-am procedat la autopsia copilului celui-a. Ș'acum, am vrea să scriem aici raportul, ca să-l înaintez dumneata mâne judecătorului de instrucție, odată cu fata. Că domnu' procuror era tare grăbit și n'o mai avut vreme să aștepte. S'o suit în mașină și s'o tot dus...

Domnul Hudici clatină din cap cu zâmbet și cu înțeles. Știe el că procurorul e deapurerea grăbit și mai știe, se vede, și motivul pentru care e grăbit.

— Poftiți în cancelarie, doamnă doctor. Poate că vreți s'o vedeți și pe inculpată? O strig eu, acuși... A dracului muere — s'avem iertare. Iți scapă printre degete ca o zvârlugă. Până adineaori am interogată-o, și eu și nevasta: piatră, na!

Cu degetul făcut ciocănel, șeful de post bate în stălpul pridvorului. Pe urmă rămâne cu mâna ridicată, cu gâtul întins. O hii roșietic și mici, ca de hulub, urmăresc atent ceva care șerpuește, invizibil, printre bălăriile de dincolo de grad.

— Motanu' l... Abia m'am întors cu spatele, ș'o și venit în cercetare la hulubărie. Știe ce face, dihania asta ticăloasă, — știe ca omul cel viclean. Alge hulubii cei mai frumoși, anume că să-mi facă mie sânge rău. Asară am închis eu hulubăria, ușiță cu ușiță. Așa zic, am să dorm liniștit. Și când deschid, azi, cine gândești mata că-mi alunecă pe subț mână, ca șarpele? Ei, dușmanu'. Și'n urma lui, numai labele și pliscurile dela trei hulubi, doi *gușoți* ș' un *gulerat*. Pe unde-o intrat, nu m' ajunge capul. Poate că era înăuntru de cu sară și eu l-am închis acolo, cu mâna mea... Mata zici că nu i-o ales? Ba i-o ales. Altfel, de ce-o trecut pe lângă cei de optzeci de lei părechea și s'o dus să-i mănânce pe cei de patru sute?

Înțepenit pe picioarele-i depărtate, domnul Hudici mă privește drept în ochi, fără să clipească, și-mi cere socoteală, răstit, de isprăvile motanului.

În cancelarie e umbră și răcoare. Pe podelele date cu bradolină, tălpile de cauciuc ale domnului Tudose însamnă grămăgioare paralele de romburi cenușii. Sus, pe fășia răsucită, aninată de lampă, câteva muște s'au prins în sacâz. Una din ele, cu picioarele înclieate dar cu aripile slobode, bâzâe desnădăjdut, prelungind la nesfârșit o singură notă subțirică. Din ramele cu poleiala oxidată, familia regală privește fix, cu ochi violent colorați, masa de lemn pătată cu cerneală pe care se odihnesc, într'o supărătoare simetrie, teancuri de condici verzi.

Subchirurgul a lăsat în pridvor trusa și halatul ș' acum se învârtă prin odale căutând un loc potrivit pentru legăturica lui. Așează pălăria cu fundul în jos pe fereastră și pune legătura în pălărie.

— Da' ce umblă așa cu legătura *ala*, domnule Tudose? Că doar n' ai fi având ouă în ea.

Chipul domnului Tudose se înveselește. Zâmbetul lung și subțire îl despică obrazul dela o ureche până la cealaltă.

— Ba chiar ouă am, domnule Hudici. Ouă de pichire. Le-o trimis nevasta, cucoanei Aglaei. Că i-o căzut o cloșcă și n'are pe ce-o pune. Du-le — zice — și roag-o să-mi deie în schimb câteva ouă de rață leșască. Da' vezi — zice — să nu strici vreunul, că-s pilsprezece, și dacă rămân treisprezece, s'o isprăvit: toate-s limpezi... Bine, zic, am eu grijă: dacă stric, să stric două, să rămâe duzi'na...

Domnul Hudici îmi așează la îndămână călimara de tuci în formă de scoică și se trage modest la o parte, în vreme ce subchirurgul desnoadă legătura și scoate din pălărie, unul câte unul, ștergându-le de făină cu mâneca și așezându-le frumos pe prichiciul ferestrii, ouăle mici și delicate, punctate cu trandafiriu.

În călimară, cerneala violetă e groasă ca o pastă. În tocul lipicios, penița își desface vârfurile pe hârtie și lasă în urmă două zgărieturi paralele. Lângă fereastră, subchirurgul vorbește mereu:

— Ticăloasă fată!... Eu, unul, am convingerea că ea singură ș' o ucis băetu'. Altfel, de ce l-o ascuns? Spune dumneata: de ce l-o ascuns? Domnul Hudici întrebă încet, cu îndoială:

— Da' doamna doctor ce zice?

Subchirurgul coboară glasul. Îi bănuiesc, fără să-l văd, ochii micșorați a dispreț și buza de jos scoasă înainte pe subț mustață.

— Dumneaei? Ce să zică — dacă și dumneaei îi *damă*?... zice că nu știe, că ar fi păcat. Da' convingerea mea este că...

Îmi recitesc raportul: scurt, precis, oarecum inciudat. Parcă mă cert cu cineva, parcă contrazic pe cineva. Și mă gândesc că dacă l-aș fi scris acasă, pe îndelete, cu peniță bună și cu cerneală subțire, fără să aud la spatele meu concluziile placide și pline de conștiința superiorității masculine ale subchirurgului, — poate că aș fi stat încă la îndoială, poate că raportul meu ar fi cuprins reticențe și ezități, și femeea necunoscută ar fi ispășit un păcat pe care nu pot să știu dacă l-a înfăptuit într' adevăr. Așa, femeea o să tie achitată, — și n'o să bănulescă niciodată că-și datorește scăparea „convingerilor“ neclintite ale domnului Tudose, ouălor de pichire ale nevastă-sii și cernelii cleioase a domnului Hudici.

— Acum, domnule șef, fii bun și chiamă fata.

— Îndată, duduiță, îndată:

Domnul Hudici se sprijină cu palmele de fereastră, își trage adânc răsuflatul și strigă cu strășnicie:

— Aglae! N'auzi, Aglae? Trimete-o înapoi pe Anica.

Și întorcându-se spre mine:

— Că n'o știu la arest. La urma-urmei, poate că nici nu-i vinovată. N'am mai pășit eu odată, cu una, c'o babă? Zicea lumea c' o otrăvit pe ginere-său. Ș' o băg la arest. Și când mă duc a doua zi, ce să vezi? Se spânzurase baba peste noapte, cu broboada, de cuiul ferestrii. Și pe urmă s'o dovedit că n'avea nici o vină, că ginere-său murise de *plemonie*... De-atunci, nu mai fac eu asta. Dacă arestatu-l bărbat, îl pun la o treabă de bărbat: la lemne, la vite... Dacă-i femeie, o pun la o treabă de femeie. Pe asta o pus-o nevasta la scărmanat pene. Își mai trece și ea din vreme și-și mai ia gândurile — și se

chiamă că am și eu un folos. Numa' când îi vorba d-un criminal, atunci nu mai merge. Atunci, la arest, și cu zăvoare, pe ușă, și cu jandarmul în sălișă... Da' așa, la ce să-mi încarc eu sufletul pentru nimica toată?

Pe scândurile pridvorului se aude fășiitul timid al unor picioare desculțe.

— Iaca, vine.

În dreptunghiul de lumină crudă al ușii se taie silueta mică a unei fete cu umeri înguști, cu șolduri de copil. Domnul Hudici tușește, se protește pe picioare, autoritar, — și parcă crește cu o palmă mai înalt.

— Închide ușa și vin' aici. Dumneaei îi doamna doctor.

Fata a rămas sprijinită de ușorul ușii. Își ținea brațele goale peste piept, cu coatele în palme. Părul castaniu strâns în cozi lucii e plin de fulgi, de parcă fata a venit printr'un vârtej de ninsoare primăvăratică. Subt bastonașele scurte și drepte ale sprincenelor, ochii cercuiți cu violet se uită în jos. Nasul curb ca un plisc de hultanaș își desface și-și strânge nările subțiri.

Domnul Hudici rostește sever, pe muntenește:

— Ascultă, fată. Pă dumneaei să n'o porți cu vorba ca pă noi. Dumneaei a procedat la autopsia plodului *dluia* al tău și știe tot. D'aia e bine să spui drept că l-ai ucis.

Fără să-și înalțe capul, fata a ridicat ochii verzi de sticlă. Buza de jos, arcuită delicat, îi tremura a plâns. Ne privește dușmănos pe-tustrei și rostește lute, pieziș, puțin peltic:

— Ce să spui? Nu l-am ucis eu. L-am făcut mort, că m'o bătut mama... M'o bătut amar în sara ceea...

Pe urmă a smucit dintr'un umăr, îndărătnică:

— L-am făcut mort — șf... gata!

De lângă ouăle de pichire, sub chirurgical a sărit, oțărît la chip, cu mustețile amenințătoare și c'un fel de veselie rea în ochi.

— Așa? L-ai făcut mort?.. Dacă l-ai făcut mort de ce l-ai ținut trei zile ascuns și pe urmă l-ai dus noaptea la Tupilați, de l-ai băgat subt gunoiul din șura lui frate-tău? Hai? De ce?

Fata și-a plecat capul pe-un umăr și a răspuns încet, așa de încet încât poate numai eu l-am auzit răspunsul:

— De *rușne*...

Șeful de post s'a dus să-mi aducă trăsura de subt șopron. Am ieșit în pridvor. În cancelarie, subchirurgul e singur cu fata. Pe ușa întredeschisă îl văd, tulburat dintr'odată, apropiindu-se de ea pieziș, c'un umăr înainte. Pe chipul uscat și rău îi rătăcește un zâmbet stingerit. Strânge dintr'un ochiu, cu prefăcută viclenie, și întrebă cu glas străin, sugrumat:

— Ia ascultă Anică... Anicuță... nu vrei tu... nu vrei să-mi spui și mie cu cine l-ai făcut?..

Fata a înțeles. S'a ferit într'o parte, a ridicat un cot în dreptul

sânului și pe cellalt în dreptul obrazului și s'a strecurat pe ușă cu ochii plini de spaimă și de plâns.

* * *

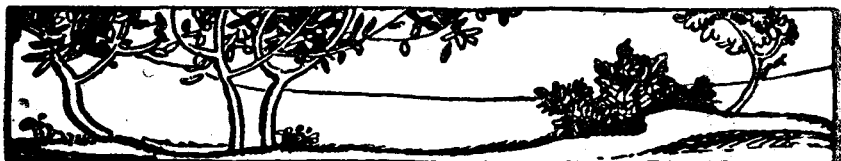
Subchirurgul a rămas la cucoana Aglaia să schimbe ouăle de pichire cu ouă de rață leșască. Lângă trăsură, domnul Hudici s'a ploconit atât de adânc și îndelung, încât credeam că are de gând să încremenească așa în mijlocul ogrăzii. Dar, înainte de-a ajunge eu la poartă, s'a îndreptat brusc, a smucit pușca răzimată de pridvor și a sărit pârлаzul în grădină, unde zborul sfârâitor al hulubilor i-a vestit apropierea dușmanului.

Am plecat. În urma mea, pușca a bufnit adânc în bălării. Și de după dealuri i-au răspuns, într'un târziu, două împușcături gemene. În clipa aceea, cu toată mila pentru hulubii rotați, am dorit cu asprime ca lovitura domnului Hudici să fi nimerit în gol. Și, ca un răspuns gândului meu, peste gardul de nuele a sărit, dintr'un singur salt curb și elegant, un motan roșu, costeliv. A stat o clipă nemișcat, ca de piatră, privind îndărăt cu ochi de sălbătăciune speriată — și s'a mistuit lin în cătina tăpșanului.

În largul câmpului respir adânc miros de ierburi fierbinți și de grâne coapte. Între cerul neclintit și dealurile care alunecă parcă pe zare, văzduhul viu curge ca o apă cu valuri multe și sclipitoare.

Am rupt din treacăt un fir de sânziană. Strugurele auriu și-a scuturat îndată pe genunchii mei cruciulițele mici de poleială. La marginea drumului, un mac și-a înălțat din buruiene tulpina subțire. Stă atent, — paznic fragil al fânețelor unduitoate. Și fără veste, speriat, începe să bată mărunț din aripile de mătăasă purpurie și zboară, slătânându-se, în patru părți deodată.

OTILIA CAZIMIR

Soluționarea problemei feminine

Părerii libere

Intr'un articol publicat tot în coloanele acestei reviste susținem că problema feminină se poate soluționa numai prin căsătorie. Zădarnice sunt toate teoriile feministe, toate frazele debitate în cărți de propagandă feministă, în articole de ziare, în cuvântările rostite la întruniri, — acestea nu vor putea răsturna adevărul că chemarea oricărei femei este aceea de-a se căsători. Toate încercările de-a determina pe seama femeii un alt rol, o altă chemare, considerând căsătoria numai ca un epizod în viața ei, care poate să și lipsească, sunt artificialități pe care le desminte viața. Omul e o ființă socială, o ființă care ca om, nu poate trăi decât în societate, iar societatea nu se poate imagina fără familie. Când se va introduce și generaliza amorul liber visat de socialiștii extremiști, va dispărea întâi familia, apoi societatea. Se revendică pe seama femeii o mulțime de drepturi politice și sociale, De s'ar acorda chiar mai multe decât se revendică, problema feminină va rămânea totuși deschisă. Dați însă femeii căsătoria adevărată, ori, ca să vorbim în coneret, dați-i un bărbat potrivit cu ea, și atunci, ați îndestulit toate revendicările ei. In căsătoria adevărată se vor concentra toate drepturile la care ea poate să aspire. Să presupunem bună-oară că toate femeile ajunse la vârsta căsătoriei ar fi căsătorite, și încă, după placul lor. Ar mai exista atunci problema feminină? S'ar mai striga atunci: drepturi femeilor? Ar mai exista atunci proletariat intelectual feminin și consecința logică a acestuia: prostituția? Eu cred, că nu.

Problema feminină e o problemă socială și prin urmare, interează deopotrivă și pe bărbați. Dreapta ei soluționare e în interesul societății întregi, nu numai al femeilor. Poate, pe nedreptul i-se dă acest nume, fiind numai o parte a complexului de probleme care constituiesc marea problemă socială.

Feministele noastre cer eliberarea femeii de sub jugul căsătoriei, uitând, că problema feminină a ajuns la ordinea zilei tocmai prin scăderea numărului căsătoriilor, care, din an în an e tot mai pronunțată. Are dreptate dna Maria Buțureanu când în cartea sa „Femeia”

susține că de-acum înainte „cariéra căsătoriei va deveni tot mai rară“. Problema femeină se reduce prin urmare la o criză a căsătoriei. E interesant că în aceeași carte, ca în toate cărțile de propagandă feministă, pentru soluționarea crizei se cere crearea unor condiții ca femeia să se poată susține singură și prin urmare să nu mai simtă nevoia de-a se căsători. Criza căsătoriei să se deslege așadar prin desființarea ei.

Cine poartă vina acestei crize? Trebuie să recunoaștem că bărbații. Pe aceștia însă feministele îi desvinovătesc, spunând că „traul măi greu și cerințele mai multe îi fac să prefere a rămânea celibatari? Așa-dar, insuficiența condițiilor de existență ar fi cauza celibatarismului.

E reală această cauză? Să vedem numai. Condițiile de existență sunt grele în toate straturile societății. E grea, situația muncitorului de fabrică, a țaranului plugar sau proletar, a burghezului și a intelectualului. Cu toate acestea, despre o criză a căsătoriei nu poate fi vorba decât la burghezi și intelectuali. Celibatarismul a luat proporții îngrijorătoare numai în sânul acestora.

E doar, starea burghezimei și a intelectualității esecțional de grea față de a muncitorimii și țărănimii? Nu știm. Dar știm, ca e mare numărul acelor, cari, căsătoriți fiind, trăiesc din leafa pe care o primește un celibatar de aceeași poziție socială, mai susținând și câțiva copii. Nu e un traiu fără griji, bine-înțeles, dar, ei poartă cu răbdare greutățile vieții, luptând din răspuțeri și triumfând. Anii se scurg greu, dar cu grăbire, copiii le cresc mari, iar ei după o viață de sbucium au satisfacția că viața lor a avut un rost pe-acest pământ.

Adevărata cauză a celibatarismului e prin urmare dorul de-a trăi fără prea mari sforțări, ori chiar, fără griji. Apoi, o exagerare a pretențiilor. Oamenii s'au obișnuit să-și închipuie că au cine știe ce îndatoriri sociale, împreunate cu spese mari. În zilele noastre, când nu există om care să nu se creadă cel puțin cu un cot mai mare de cum e, celibatarul își închipuie că în jurul lui se învârte pământul, inventând pentru cazul căsătoriei condiții irealisabile, Stăruint cu încăpăținare, că el numai în condițiile acestea se poate căsători, — ori va rămânea celibatar până la la sfârșitul vieții, ori, va încheia o căsătorie de convenție, tot atât de imorală ca și celibatarismul. Eu am întâlnit un celibatar, — credeți-mi, nu glumesc de loc, — care susținea sus și tare că el numai așa ar putea încheia o căsătorie fără să-și știrbească rangul și poziția socială, dacă, ar obține o locuință cu șapte camere și dacă ar avea apoi, automobilul său, plus, dacă în fiecare vară, sănătos ori bolnav, ar putea să petreacă cel puțin două luni la cea mai costisitoare baie din România.

Ne întrebăm însă: își cheltuesc celibatarii salarul numai pe trebuințele traiului? Ori, au celibatarii ca salar numai minimul de existență? Nu, de-o mie de ori nul în lipsa căminului familial ei caută alte „căminuri“, iar viață sexuală duc întocmai ca și când ar fi căsătoriți. Toate acestea costă multe, multe parale. Să-și pună mâna pe inimă ori-ce celibatar (admit puțin, foarte puțin excepții) și să spună: câți copii ar putea susține la liceu din banii cari îi rămân

dela hrană și îmbrăcăminte și pe cari, îi aruncă în vânt? De-aceea, n'am întâlnit un singur celibatar care într'un moment de luciditate s'a hotărât în fine, să între în „jugul“ unei căsătorii cinstate, și care după căsătorie să nu fi declarat că leașa din vremea celibatarismului nu-i ajungea aproape nici-odată, acum însă îi ajunge, ba, face și unele mici economii. Ba, ce e mai mult, a regretat, socotindu-o ca pe-o pagină goală a vieții sale falsa libertate, mincinosul farmec al vieții de flăcău tomnatec.

Am arătat și altădată că singura cauză a prostituției e celibatarismul. Zădarnic ar încerca cineva să conteste această afirmație. Dacă fiecare bărbat s'ar căsători la timp, n'am mai avea femei necăsătorite. Numărul femeilor nu e mai mare ca al bărbaților, ori, chiar și dacă ar fi mai mare, plusul e un ce disparent.

Prostituția e un rău social, poate cel mai mare din câte există. E un rău, a cărui vindecare bărbații cred că se va face prin reglementare polițienească și medico-legală, iar femeile prin desființarea acestei barbare instituții. Citim mereu afirmația că prostituția e necesară, tocmai pentru apărarea bunelor moravuri. E necesar așadar tocmai ceea-ce înjosește pe om, făcându-l inferior animalelor neraționale.

Cât de lipsită de logică e această judecată! Necesitatea prostituției se motivează doar cu faptul că mulți bărbați rămân pe toată viața ne-căsătoriți. Cine nu știe însă, că instituțiunea prostituției strică tinerimea nevrăstnică? Nu sunt oare casele de prostituție în același timp cuiburi de boale sexuale, cari nefericesc o mare parte a tinerimei nevrăstnice pe toată viața? Afirmația, că supravegherea polițienească și medico-legală a caselor de prostituție înlătură această primjdie, o înlăturăm și noi, ori, o întimpinăm cu un zimbet.

S'ar spune, poate, că prostituția e necesară și pentru tinerimea nevrăstnică. Insuși faptul că această tinerime cercetează casele de prostituție ar fi o dovadă, că abstenența sexuală a bărbatului înainte de căsătorie, dela 18—20⁵ ani în sus, e imposibilă. E o dovadă falsă, pe care toți medicii au combătut-o. Motivul foarte simplu al cercetării caselor de prostituție din partea tinerimei nevrăstnice (și adăogăm, a bărbaților căsătoriți) — e existența lor.

Drept cauză generală a prostituării femeilor se socotește mizeria, ceea-ce, admitem și noi, deși, nu cu mult mai mult decât pe jumătate.

O femeie care nu s'a căsătorit la timp din cauza că n'a avut posibilitatea de-a se căsători, ajunge ușor în mizerie, chiar și în cazul că are vre-un mijloc de existență. E adevărat, că se prostituiază și femei cari s'ar fi putut căsători, o prostituare care își are alte cauze, bine-cunoscute. În mediul otrăvit prin decadența morală a zilelor noastre n'avem, să ne mirăm ca se întâmplă și astfel de lucruri. Occasio facit peccatorem, — prin urmare, trebuie înlăturate ocaziile, nu înmulțite și puse la dispoziția ori-cui prin tolerarea prostituției oficiale și a altor mijloace de demoralizare (reprezentațiile teatrale obiceue, cărți imorale, cinematograf, etc.)

Problema feminină se va soluționa atunci, când se va desființa

prostituția. Iar prostituția nu se va desființa decât prin obligativitatea căsătoriei.

Această obligativitate nu desființează libertatea individuală. Admitem libertatea de-a rămânea ne-căsătorii atât pentru bărbați cât și pentru femei, — dar, în ce privește pe bărbați cu condiția ca ei să tragă consecințele hotărârii lor, iar femeile, să rămână ne-căsătorite prin libera lor hotărâre, nu prin constrângere. Între împrejurările de azi femeilor le lipsește tocmai libertatea de-a se căsători.

Cum s'ar putea pune în practică obligativitatea căsătoriei?

Din capul locului căsătoria e o datorie a omului către sine însuși și către societate. Acela care nu și-o împlinește, nu poate fi socotit pe picior de egalitate cu acela care și-o împlinește. Așa de pildă: la ce să aibă drepturi cetățenești acela care nu și-a împlinit principala datorie către stat? La ce să fie primit în slujbele statului? Ori, dacă e primit, la ce să aibă același salariu pe care îl au oamenii căsătorii? Oamenii cu familie aduc statului îndoit ori întreit folos.

Prin lege s'ar putea lua bărbaților necăsătorii după o anumită vârstă dreptul activ și pasiv de vot. Atât în serviciile statului, cât și în întreprinderile particulare, cei necăsătorii vor primi numai salarii minimale, atâta, cât tocmai e absolut necesar pentru un traiu modest, și pentru o îmbrăcăminte modestă. Niciodată ei nu vor putea pretinde gradații. În schimb, bărbații căsătorii să primească un salariu corespunzător familiei lor și gradațiile cuvenite, tot după această măsură. Celui necăsătorit nu i-se poate admite nici un lux, fiindcă nu-l merită. Ori-ce acte de imoralitate sexuală să fie pedepsite prin lege, care să fie d-o asprime draconică.

Astfel apoi, va fi în interesul bărbaților să se căsătorească la timp. Căsătoria, ori-cărui bărbat îi va aduce avantajii nu des-avantajii.

Ce se va întâmpla însă cu aceia cari nu pot fi admiși la căsătorie? Vor fi supuși și ei tratamentului ori-cărui celibatar, fără să aibă motiv de-a fi nemulțumii. Mai adăogăm, că bărbaților necăsătorii li-s'ar putea reduce proprietatea imobilă sau mobilă la minimumul de existență, iar restul să-l exproprieze statul pentru a se distribui familiilor.

Prin dispoziții de acest fel s'ar realiza adevărata libertate. Bărbații ar scăpa de robia pr-judecăților, iar dreptul femeii la căsătorie nu ar mai fi iluzoriu. Prostituția s'ar desființa dela sine, fără intervenția statului. Iubindu-se de viața familiară, ar dispărea desfrâul sexual.

Părerile acestea vor părea desigur, riscate. Noi credem însă, că a sosit timpul să părăsim frazele bombastice. Dacă vrem înlăturarea relelor sociale, să le tăiam dela rădăcină. Fără o revenire la căsătoria generală prin desființarea celibatului, postulatele feministelor, (chiar și cele mai exagerate, sunt juste. Întru-adevăr, problema feminină nu se poate soluționa decât prin egalizarea femeii cu bărbatul, într'un fel sau altul.

SEPTIMIU POPA

Situația de drept a Muzeului Național al Ardealului

— O nouă dovadă a exclusivismului minoritar față de
națiunea dominantă —

Este explicabil, dacă sub vechiul regim s'a format în Ardealul românesc, alături de o psihologie iezuită și prefăcută, și una de penibilă lașitate, ce se arată azi cu toate manifestațiunile ei insuportabile pentru orice om cu demnitate omenească. Este psihologia omului pururea subordonat, obișnuit să fie supravegheat cu stricteță de superiori și cu atavice cutremurări de spalmă, ce va spune vecinul, ce va zice mai marele. Teama de Liga Națiunilor, de opinia parlamentarilor din Budapesta, și de judecata domnilor minoritari de la noi, este o boală ce face ravagii în Ardeal și băntuile fără să se afie un medic priceput și energic care să găsească leacul salvator.

Acestei rușinoase timidități a noastre se datorește, că importante instituțiuni ale statului maghiar, al cărui succesori, în Ardealul de după unire este statul român, au rămas până astăzi, în posesiunea reprezentanților unui trecut de care credeam că am scăpat, fără ca opinia publică ardelenescă să se miște și să protesteze cu toată tăria și energia.

Una dintre instituțiile de acest fel este „Muzeul Național al Ardealului”, cu sediul în Cluj.

Am studiat — în cadrul posibilităților — situațiunea de drept în țara românească a acestui Muzeu Național al Ardealului, fiindu-ne de mare folos, între altele, valoroasa și interesanta carte a d-lui prof. dr. Alexandru Borza dela Universitatea din Cluj, precum și lucrările, de altfel destul de unilaterale și tendențioase — ale dlor dr. Kelemen și Arpaș Bitay.

Ideea înființării unui muzeu al Ardealului s'a născut în anii 1840, când chestiunea a fost pusă pe tapet în „Dieta” ardeleană din Cluj. S'a votat un proiect de lege, pentru înființarea importantei instituțiuni, rămânând ca legea să obțină și aprobarea Vienei.

Rezerva habsburgilor față de maghiari, precum și revoluția ungu-rească din 1848—1849, au întârziat înțelegerea societății. Ea a luat ființă, grație mai multor donațiuni ungurești — dar și românești și săsești, — abia în 1859 ca muzeu *regnicolar „al Transilvaniei“*, fiind recunoscută ca instituțiune publică a țării, „cuprinzând — vezi cuvân-tarea inaugurală a conțelui Emeric Mikó — toate neamurile și clasele sociale ale patriei“.

Cu timpul însă și, deoarece membrii societății nu prea erau bucuroși să contribuie cu jertfe bănești la întreținerea colecțiilor, (mai multe zeci de mii de mii de volume, documente, obiecte istorice, colecții botanice, arheologice, mineralogice și geologice, a căror valoare reprezintă azi aproape un miliard de lei) — societatea epitropă din fruntea acestui muzeu s'a gândit să recurgă la puternicul ajutor al statului ungar.

În anul 1872, după înflințarea Universității din Cluj s'a ajuns, în sfârșit, ca o soluțiune mulțumitoare. S'a încheiat un contract între stat și muzeu, în sensul căruia, Universitatea din Cluj adăpostește și pune la dispoziția studenților toate colecțiunile și cărțile muzeului. Cu administrarea și îngrijirea colecțiilor sunt însărcinați profesorii universitari, recunoscându-li-se calitatea de membri de drept ai comitetului de conducere al societății muzeului. Asistenții, laboranții, precum și întreg personalul muzeului, primesc leafă de la stat.

Din toate acestea rezultă ca Muzeul Ardealului n'a fost o „societate ungu-rească“ — cum afirmă astăzi unele ziare ungu-rești, — ci una muzeală, științifică, cu caracter internațional. O instituțiune regnicolară, semioficială, administrată și subvenționată de statul maghiar.

Comitetul de conducere al societății Muzeului ardelean a rămas deci o ficțiune, lucru recunoscut în 1905 de profesorul dr. Aladar Richter care, în lucrarea „Egy magyar természetbuvár úti naplója“, a scris următoarele: „Ce lucrează societatea Muzeului Ardelean pentru muzeu? Nimic. Toate colecțiunile muzeului (bibliotecă, colecțiune zoologică, botanică, arheologică, mineralogică-geologică) sunt întreținute de stat, îngrijite fiind de profesorii universitari, directorii de colecții. La normal nu vom ajunge, decât prin statificarea completă a „Muzeului Regnicolar al Ardealului“. Pentru ce nu am face-o?“

* * *

În 1918, unirea Ardealului cu vechiul Regat, a pus comitetul de conducere al Societății Muzeului Ardelean la grea încercare.

Respectarea și pentru mai departe a statutelor, ar fi primejduit „caracterul maghiar“ al muzeului.

Căci, articolul 42 cap. 5 al statutelor prevede precis:

„Conform contractului încheiat cu statul, directorul bibliotecii este directorul bibliotecii Universității din Cluj, numit de M. Sa Regele. Directorii tuturor celorlalte colecțiuni ale muzeului sunt profesorii Universității din Cluj, numiți de M. Sa Regele la specialitatea ce corespunde colecțiunii respective. Directorii sunt din oficiu membri ordinari ai Comitetului Societății Muzeului Ardelean“.

Iar, art. 43: „Pentru administrarea colecțiilor, — conform contractului încheiat cu statul, — răspunderea morală și materială este a statului. Directorii colecțiilor sunt responsabili de felul cum administrează colecțiile numai ministerelor maghiare regești de culte și instrucțiune publică”.

Va se zică, e clar: administrarea colecțiilor revine azi profesorilor Universității românești, succesoara celei ungurești (statutele nu vorbesc de Universitatea ungurească, ci de „Universitatea din Cuj”), — membri de drept ai societății. Pentru această administrare, ei răspund exclusiv guvernului român. (rt 43) !

Față de situațiunea atât de critică pentru șovinismul maghiar, societatea epitropă a muzeului a recurs la următoarele ciudate metode.

I. Știind că altfel nu poate salva din „ghierele valahimei” acest muzeu („maghiar” zic cei de reacredință, dar de fapt „al Ardealului”), a refuzat în 1919 predarea colecțiilor, susținând că ele sunt „avere maghiară, particulară” și statul român nu poate avea nici un amestec în această chestiune.

II. Ca să nu fie silită să invite pe profesorii universitari români, membrii de drept în comitet, n’au ținut de la unire până astăzi, o singură ședință a comitetului, sau adunare generală, oouându-se cu îndărătnicie, oricărui îndemn contrar antiromânismului lor.

III. Și, ca să pună vârf la toate, a lăsat nerezolvite toate cererile de înscriere ale intelectualilor români, în contradicție cu statutele care, în art. 10, prevăd că „membru în societate poate fi oricare cetățean cinstit, bărbat, sau femeie”.

* * *

Astăzi Muzeul Ardelean „funcționează” fără ședințe de comitet și contra propriilor statute, deoarece d-nii Ugron, Hugo Roth și ceilalți inspiratori ai societății epitrope, nu vreau să se... spurce prin contractul cu valahimea.

În fața unei asemenea dovezi de orbire și ură șovinistă, orice argument este umilitor și de prisos. Concluzia noastră nu poate fi, decât aplicarea cu toată asprimea a paragrafului legii pentru cazurile, când o societate refuză să respecte nu numai legile țării, ci chiar propriile statute.

Tratatative, târgueli pe această chestiune, după manifestarea unei atât de îndârjite ostilități față de tot ce e românesc, nu pot avea, credem, nici un rost. Să lăsăm deci legea să vorbească.

CORNELIU I. CODARCEA.

Bilanțul adversarilor

Încă nu s'a găsit omul sau instituțiunea, care să facă bilanțul economic, fle și numai aproximativ, al stăpânirii românești în Ardeal. O asemenea îndeletnicire ar fi cu atât mai interesantă, cu cât din aceasta s'ar putea vedea și gradul nostru de consolidare internă. În adevăr, astăzi nu mai există om pe acest petec de pământ, care să judece supremația românească după mandatele de parlamentari, sau după vorba sburătoare care acum răsună destul de des pe străzile frumoaselor, dar pestrițelor orașe ardelenene, ci după starea materială a elementului românesc și după rolul pe care îl joacă în domeniul economiei naționale.

Din rezultatele cercetărilor noastre de dată mai veche, desprinse din analiza continuă a societății ardelenesti contemporane, ca și din aspirațiunile noastre ca element constitutiv de stat, ni s'a părut că trei sunt obiectivele ce se impun politicii noastre economice. Întâi, ridicarea profesională și culturală a elementului rural, pentruca reforma agrară să-și poată da toate roadele ținute de legiuitor; al doilea, naționalizarea reală a industriei și comerțului, prin capital și personal administrativ și tehnic românesc; al treilea, ajutorarea din răspuneri a micii industrie, care este într'o apreciazabilă proporție românească. Aceste două din urmă ar mai avea darul să deschidă larg porțile înstrăinatelor orașe ardelenene pe seama elementului românesc ce s'ar urni din toate părțile.

Printre mijloacele de realizare ale acestei politici preconizam: guvernarea sub toate raporturile, precum și politica economico-financiară, de stat și particulară. Cu deosebire, credeam, că această sarcină incumbă mai ales Băncii Naționale și Creditului Industrial, principalele noastre instituțiuni care ar avea și posibilitatea și datoria să năzuiască spre idealurile colective și românești ale noilor provincii, ca și ale țării întregi. Ocupându-ne de acestea emisesem ideea, ca pentru noile

provincii să-și creieze serviciile speciale, fie în sânul centralei, fie în careva din centrele economice ale Ardealului, care să urmărească cu tenacitate și conștiințiozitate obiectivele fixate! N'am omis să apelăm nici la concursul inițiativei neoficiale a „Solidarității“, cerându-i ca măcar din an în an să pună în cumpănă ce este al nostru și ce ne mai rămâne de cucerit, și fiindcă, în zilele de față nici nu-i mai vedem alt rost!

Pe scheletul acestui program de politică economică am brodat, ani dearându-l, idei și soluțiuni izvorâte din conștiințioase observațiuni cotidiene. În tendința de a le populariza am cheltuit o energie de care noi înșine nu ne-am fi crezut capabili și pentruca rezultatul practic să fie aproape nul. Factorii economici determinanți au rămas refractori acestor obiective, preocupați de țeluri mai apropiate, pe când gloata înțelegătoare, singură, nu putea face alta decât să ne aplaude, sau cel mult să murmure.

Și astfel, viața noastră colectivă și individuală se scurge în direcțiuni întâmplătoare, neinfluențate de niciun program dinainte fixat, cu rezultate pline de cele mai variate surprize. Reprezentanții administrației de toate nuanțele se mulțumesc să-și apropie interesele proprii de acelea ale serviciului, atenuându-și amarul vieții individuale, Banca Națională făcând operă de filantropie, acordând credite fără nicio normă, iar Creditul Industrial îngrijind cu scrupulozitate ca nu cumva să arunce vreo fărâma de ajutor micii industriei românești.

Rezumând în două pagini preocupările unui șir întreg de ani, desigur nu ne facem iluzia că cel vizați s'ar mai putea îndușoșa. Nici nu avem o asemenea intenție. O facem aceasta pentru justificarea proprie, arătând, în cele ce urmează, că strigătul nostru n'a fost nici naiv, nici interesat, ci dimpotrivă, am avut norocul să fixăm cel mai real program posibil. Iată care este bilanțul ziarului financiar *Tözsdei Kurir* din Budapesta ca privire la situația economică din Ardeal și care vorbește mai elocvent și mai convingător decât sute de pagini măiestrite. Vorbind de expansiunea capitalului maghiar în noile noastre provincii, *Tözsdei Kurir* scrie următoarele:

„Se știe, că după prăbușirea Ungariei, întreprinderile maghiare din ținuturile răpite au ajuns într'o situație foarte critică, stând un timp oarecare fără niciun scut, la discreția absolută a noilor stăpâniitori. Cele mai multe întreprinderi au fost nevoite să cedeze o parte însemnată din stocul lor de acțiuni grupurilor economice românești, cehe și iugoslave și se coopteze în consiliu pe reprezentanții aceloră, iar sucursalele din teritoriile deslăpite ale întreprinderilor din Budapesta să se transforme în societăți noi, păstrând uneori, abia jumătate din stocul de acțiuni. Multe din întreprinderile din aceste teritorii au pierdut orice contact cu centralele din Budapesta. Capitalul maghiar, prin naționalizări a dat mult înapoi.

Dar situația aceasta încetul cu încetul s'a schimbat. După sforțări eroice de mai mulți ani, în parte el a reușit să recucerească piețele pierdute, ajungând din nou în situația ca instituțiunile financiare maghiare să domineze în Balcani, după cum se poate vedea din con-

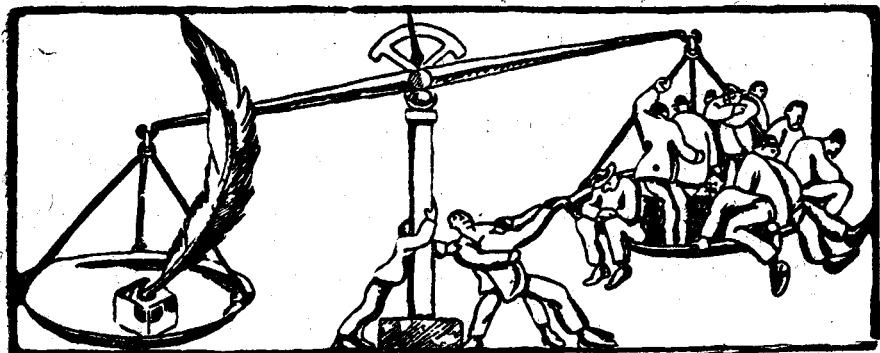
vențiunea Băncii Comerciale făcută cu România și din înaintarea victorioasă a societăților noastre industriale spre Saloniki și Constantinopol.

Este interesant, că dinaintea expauziunii capitalului maghiar, încep a se retrage și cehii și francezii, lăsându-ne drum liber înspre Balcani. Pe urma înviorării spiritului de întreprindere maghiar în Balcani, la bursa din Budapesta a început să se arate un interes deosebit față de întreprinderile din teritoriile deslipite, al căror curs s'a urcat în mod simțitor.

Acesta este bilanțul adversarilor, care pentru noi nu poate fi nici măgulitor, nici liniștitor. Il reproducem cu o dureroasă strângere de inimă și-l aruncăm ca un ultim argument în conștiința factorilor chemați să îndrume destinele acestei țări.

P. NEMOIANU

Cronica externă

Revoluția engleză

— Rezultatele conferinței imperiale britanice. Autonomia dominiunilor. Federațiunea statelor britanice —

Când pe la începutul sec. al XX-a, Chamberlain, convoca la Londra, prima conferință panbritanică a dominiunilor britanice, — scopul urmărit de el nu era altul decât acel al consolidării unității politice și economice a imperiului britanic. Motivul era inspirat din constatarea că posesiunile britanice, care primiseră în decursul secolului trecut numele de Dominiuni imperiale, colonii ale Coroanei, — începeau tocmai să-și manifesteze oarecari veitități de independență, ce nu puteau fi văzute cu ochi buni de guvernul britanic al M. S., care nu înțelegea ca viața și dezvoltarea posesiunilor britanice întinse peste întregul glob pământesc, să atârne de o altă voință decât de aceea care iradia dela Londra.

De acela, rezultatele surprinzătoare cu care s'au încheiat cele 16 ședințe plenare și 146 de întruniri pe comitete ale conferinței imperiale a dominiunilor britanice — dela 19 Octombrie până la 24 Noembrie — pot fi înregistrate de istorie ca cea mai formidabilă revoluție mondială — fără lupte, fără gloanțe, fără vărsări de sânge și fără tratate de pace sau de arbitraj — care se va numi, fără îndoială, revoluția engleză.

Din acordul unanim cu care s'a lucrat la stabilizarea bazelor precise în vederea unei cât mai perfecte cooperări având ca țintă co-

mună, prosperitatea imperiului britanic, — a rezultat, de fapt, dezmembrarea sa, prin hotărîrea pe care a luat-o conferința, de a recunoaște desăvârșita autonomie și egalitate a tuturor dominionurilor britanice, — față și în raport — cu metropola.

S'ar putea spune cu drept cuvînt că la conferința dela Londra s'a fixat un nou statut imperiului britanic, care s'a transformat — aproape peste noapte, federalizându-se, într'un fel de Societate a Națiunilor cu sediul la Londra.

Popoarele și rasele, care alcătuiau imperiul britanic, — popoare și rase atît de deosebite și în multe privinți chiar adversare, — care au luptat într'o uimitoare coeziune și fraternitate pentru preponderența europeană a Angliei, în tot decursul războiului mondial, își capătă astăzi deplina lor autonomie: dreptul de a se guverna și conduce independent de metropolă; dreptul de a încheia convențiuni politice și economice cu alte țări și chiar, dreptul de a face o politică externă independentă după propriile lor interese spectale; și, însfîrșit și pe acela de a-și avea reprezentanții lor diplomatici proprii și delegații lor la Societatea Națiunilor, a căror numire nu o va mai face Londra, ci guvernul independent și autonom al fiecărui stat.

Nu pare exagerată afirmarea că vechiul imperiu britanic nu mai există astăzi, că el și-a schimbat printr'o simplă trăsătură de contur structura sa centenară imperialistă și aproape autocrată, transformându-și întreaga sa organizațiune de stat, — în spiritul și în sensul principiului autodeterminării popoarelor — pentru a deveni o federațiune de state legate la oaltă de o singură idee: credința către regele Angliei.

Dominionurile uu mai sunt supuse de azi înainte, puterei suverane; ele încetează de a mai fi vechile teritorii „ocrotite“, — devenind, deopotrivă cu Anglia, state libere și independente — comunități autonome ale imperiului britanic — unite în cooperarea lor comună pentru prosperitatea acestui imperiu ale cărui națiuni recunosc ca simbol comun și suprem, coroana, pe regele Angliei.

Se poate spune fără ezitate că ziua de 24 Noiembrie 1926, în care a luat sfîrșit conferința imperială dela Londra, marchează începutul unei epoci noi în istoria britanică. Nu s'ar putea spune însă, cu același siguranță, dacă revoluția care s'a înfăptuit — căci o revoluție este — nu va însemna în acelaș timp și declinul imperiului britanic, prin lenta detașare a dominionurilor de interesele politicei britanice; prin noi orientări dictate de interesele proprii fiecărei colonii, cari le-ar putea călăuzi chiar, la un moment dat, spre alte sfere de interese — străine de acele ale Angliei, — spre noi constelațiuni — opuse intereselor engleze.

Un lucru este sigur. Armonia în care au lucrat reprezentanții dominionurilor cu acei ai guvernului britanic, armonia în care s'au luat hotărîrile acestea atît de grave pentru soarta imperiului britanic, — au sădit în sufetele tuturor delegaților prezenți, încrederea în perfectul succes al actului politic înfăptuit; convingerea că, departe de a putea leza cîndva interesele imperiului britanic, — el va contribui la întă-

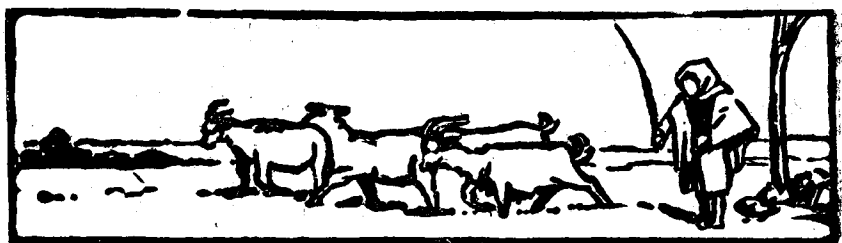
rirea lui. Căci atât hotărârile cari au fost luate în politica externă, prin ratificarea de către toate domeniile, a politicii dela Locarno, cât și rezoluțiunile de interes britanic general, privind bazele unei active și depline cooperări pe terenul economic, politic și științific, — învederează în mod luminos armonia intereselor și acordul scopurilor urmărite în comun.

Lucrul acesta a fost accentuat de altfel, în mod deosebit, atât de primul ministru englez, Sir Baldwin, care în discursul de închidere a conferinței, pronunțat la Guidehall, a stăruit asupra atmosferei de armonie și a perfecte unități de vederi care a domnit în tot timpul conferinței; — cât și de primul ministru al Australiei, care, vorbind de rezultatele conferinței, a spus:

„Munca pe care am îndeplinit-o noi aci va da lumii o mai limpede concepție de ceea ce înțelegem noi prin unitatea imperiului, prin complectă guvernare a națiunilor de către ele înșile — geloase de autonomia lor — și cu toate acestea, mândre de unitatea lor imperială“.

Aceste cuvinte concretizează în mod desăvârșit caracterul revoluției săvârșite, fără surle și trompete, în Anglia.

J. PALEOLOGU

Săptămâna Literară

Caracteristica etnică în humorul diferitelor popoare

Cu prilejul volumului de „Humoristice“ culese de d. M. Carp — Tot în jurul unui conflict moral — Gânduri dela o comemorare

În răs se deosebesc popoarele. Durerea este universală; râsul este local și specific. Într'un fel râd francezii, într'altul germanii și în alt fel anglo-saxonii. Bucuria, voia bună dă la iveală particularități, pe cari nu le putem desprinde nici din mânie, nici din durere. Aceasta fiindcă râsul este o destindere a sufletului, o revășire a însușirilor lui specifice, pe când durerea, ca și mânia, închide, concentrează și adeseori denaturează particularul.

Shakespeare a fost considerat în Germania autor german nu pentru „Visul unei nopți de vară“, ci pentru „Hamlet“ și „Macbeth“. Lui Dickens nu i se putea întâmpla aceasta și nici lui Molière, pentru că humorul poartă pecetia etnică a mediului în care s'a născut, într'o măsură pe care drame și tragedia nu o poate mărturisi.

Volumul de schițe humoristice, culese, traduse și adaptate în românește de J. M. Carp (în editura Viața Românească, Iași) servește o minunată dovadă în chestiune. În această mică antologie universală a râsului, specificul etnic apare proeminent din vecinătatea imediată a atâtor autori celebri. Orice altă antologie ar înlesni înrușări; aceasta duce prin înseși natura ei la deosebiri și caracterizări, dincolo de cadrele propriu zise ale literaturii.

Iată Mark Twen, celebrul humorist de peste ocean. Trăit în

mediul de mecanizare științifică al Americii, humorul lui șarjează asupra excesului de științificare a vieții, îngrămădind situații de un ridicol brut, fără subtilități și fără menajamente. Sufletul utilitarist al americanului n'are vreme să alegă gluma, și humoristul este constrâns să i-o servească sugestivă și imediată.

Ibericul are predelicația ironizării așezămintelor sociale. E o consecință istorică firească în peninsula frământată de secole de lupte politice. Petro A. de Alarcon ridiculizează cu o subtilă ironie un eveniment politic în „Sărutarea din Vergara“; Ricardo Silva mușcă și din moravurile mediului și din instituțiile sociale, dar nu uită a schița cu fină ironie și conținută amărăciune starea de dependență a țării sale față de quasi-ocupația engleză. La aceștia humorul devine prin necesitate istorică ironie politică.

Franțuzul are humorul complex. În humorul francez e și ironie și spirit, și șarjă de moravuri și glumă numai de dragul glumei. Tendința lipsește chiar atunci când opera humoristică trebuie să îmbrățișeze un cadru de materialitate cunoscută. Maupassant ridiculizează fără părtinire și pe nemși și pe franțuzi în „Pațania lui Walter Schnaffs“; Courteline ironizează fără răutate formalismul birocratic în „Un domn a găsit un ceasornic“; Tristan Bernard exprimă glumeț un conservatorism firesc; Alphonse Allais face pur și simplu glumă pentru glumă; Emile Bergerat „railează“ o specifică fixibilitate în morala franceză. Dar peste toate acestea planează spiritul, acea predilecție rară de a destinde moralul și a-l odihni într'o binefăcătoare baie de răs.

Humorul german e greoi și tendențios. Roda-Roda are reputația bine stabilită a unui humorist de rasă, dar totdeauna depășește limitele humorului, ca în „Telefonul“ exprimând anumite preferințe sociale, ceea ce îl afirmă prea mult tezist în operele sale. Schița reprodușă din Paul Schüler „O întâmplare“ ne amintește o schiță a d-lui Patrașcanu. Dar câtă deosebire! D. Patrașcanu în „Un caz special“ epuizează până la secătulre sursa de humor; Schüler e grăbit par'că să ne spună că e o glumă și rezolvă situația după câteva replici. E o deosebire de intensitate în humor, care dă caracteristica etnică a celor doi autori.

Kipling nu este propriu zis un autor umoristic, dar în „Arestarea locotenentului Golightly“ ne dă o mostră valoroasă de humor anglo-saxon, nu prea mult diferit de humorul american. Efectele de humor sunt servite brut, ca și la Mark Twain. Cam în aceeași ordine ar intra și humorul suedez ilustrat în schița lui A. v. H. ndestjerna, ceva mai slifuită în efecte, dar tot așa de puțin luxoasă în ceea ce privește partea de spirit a tratării.

Desigur colecția d-lui Carp nu este complexă. Lipsește spre exemplu ceva din humorul rus, foarte interesant, și am fi vrut să vedem ceva din humorul extremului orient. Dar ținta n'a fost să dea un dosar de documente etnice și morale, ci o carte de bună și sănătoasă lectură, iar prin aceasta meritul muncii sale nu este întru nimic micșorat.

În ultimul număr, luxos și bogat în cuprins al „Gândirei“, vechiul nostru prieten, dl Cezar Petrescu, dă o lămurire „pentru cititori“ în chestiunea ridicată de noi cândva privitoare la nepotrivirea de fond dintre proza tradiționalistă a revistei pe care o conduce și poezia expresionistă pe care o adăpostește, pentru a corespunde unei anume mode literare. Dsa nici nu apără pe Lucian Blaga, nici nu-l condamnă. Aflăm numai că recenzentul, care a avut sinceritatea să exprime fără ocolișuri ceea ce gândia despre așa zisa poezie a lui Blaga, a fost exclus din cenaclu.

Aceasta ne-ar fi scutit de a reveni. Făcusem constatarea despre conflictul moral de la „Gândirea“, nu pentru a sgândări o stare de lucruri pe care voit de mult o tăcusem, ci pentru a fixa un fenomen literar, care nu este deloc imaginar, deși Cezar Petrescu se încapăținează a-l nega. Ni se atribuie însă în această lămurire, de la o superioritate, pe care o înțelegem și o apreciem, dar pe care am așteptat-o mai puțin înfumurată, intenții și atribute străine nouă. În ceea ce făcusem noi aici căutăm zădărnice să descoperim, „patosul de chivuțe“, „taina de mahala“ sau „cancanul de cafea literară“. Și ne întrebăm, de unde ia Cezar Petrescu așa ceva? Sau faptul că am rămas acolo de unde a început „Gândirea“, ne pune fatal în starea de inferioritate socială a chivuțelor, emimamente bucureștene?

Cancan literar? Dar dacă numai „mărunte viclesuguri de cafea literară“ ne-ar fi îndemnat să vorbim despre o chestiune, care nu poate fi pe placul unora, aceasta am fi putut-o face altădată, când cancanul ar fi fost de o scripitoare actualitate și când pasiunea ni era vie, necitocită de scurgerea anilor.

Cezar Petrescu știe aceste lucruri și ne miră că face uz de ieftene efecte de stil pentru a ne da din calea „Gândirii“. Cu vopsele ieșite de soare nu se poate ascunde un adevăr ca acela încrestat de noi în rândurile acestei cronice, după cum în faptul că s'a închis ușa în nasul uhu! recenzent prea sincer, nu rezolvă criza morală de la „Gândirea“. Din potrivă.

* * *

Săptămâna trecută s'a pus o placă de amintire pe căsuța parohială din Dârlos, unde s'a născut criticul viguros și ziaristul plin de neostenită credință în împlinirea idealului național, care a fost Ilarie Chendi. Prilej de fadă solemnitate, ca toate solemnitățile de acest soi. Doar mulțimea de țărani, adunată în jurul celor trei preoți, cari slujau creștinescul parastas, cuvântarea de matură gândire a copilului celui serbătorit, și cele două coruri, de copii și de fete, dădeau o notă deosebită, în atmosfera fără entuziasm a acestei zile de pomenire, care ar fi trebuit să fie și o zi de reculegere pentru atâția cari stau de strigă la porțile vieții noastre culturale.

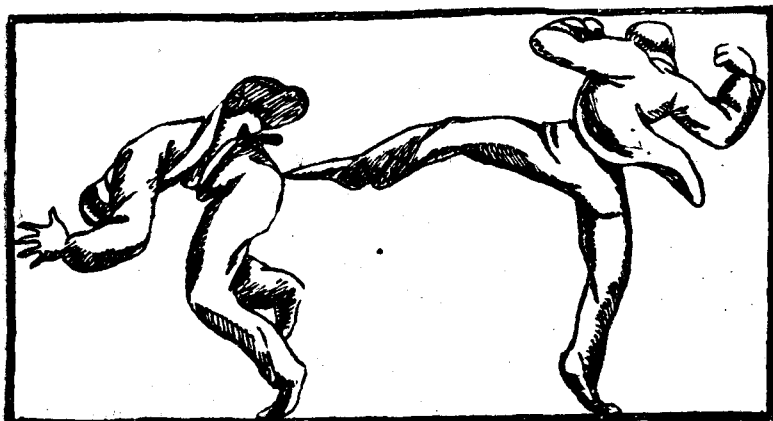
Câțiva delegați grăbiți pătau decorul rural, scaldat în lumina clară de toamnă târzie. Incolo pustiu — pustiu sec al indiferenței și al uitării. Nicio revistă, dintre acelea cari morfolesc număr de număr cuvinte gumoase de anatema împotriva cititorului absent

de la orice preocupare literară, nu s'a crezut datorare a-și trimite reprezentantul la această serbătorire, care avea misiunea să reînvieze în memoria noastră figura scânteietoare de spirit și de bun simț, a celui mort așa de tragic, acum treisprezece ani. Unde este cultul autorităților vieții noastre culturale, după care ne pitulăm cu atâta ridicolă persistență, pentru a ne împrumuta o autoritate, de care nu suntem vrednici? Și în ce ungher de nepătruns zace acea solidaritate scriitoricească, despre care se vorbește fără rost în toate prilejurile?

Dela pomenirea scriitorului Chendi au lipsit scriitorii. În timp ce serbătorirea celor 25 de ani de năstărie și bine renumerată cronică dramatică a dlui Emil Fagure de la „Lupta“ se făcea cu surle și tromboane la București, cu complicitatea vinovată a scriitorilor, la Dârlos comemorarea lui Chendi stârnea doară un pumn de praf din șoseaua noastră literară, ca să aștearnă mai gros stratul uitării.

Aceeași nepăsare și din partea presei. O, presa noastră, care împănează codrii cu reporteri în căutarea cine știe cărui nou erou popular, presa noastră care nu absentează delă discursul inarticulat al tuturor gloriilor trecătoare ale contemporaneității noastre politice, presa noastră bolnavă de senzațional, ce să caute ea la pomenirea unui biet scriitor, care a murit de atâta vreme? Reporterii și reporterii fotografi au altăceva mai bun de făcut. Publicul trebuie să știe cine sunt asasinii din Calea Dudești și să cunoască precis poziția victimelor după săvârșirea firosului asasinat. Casa în care s'a născut Chendi, decorul campestru în care s'a format, opera lui de mai târziu... acestea toate sunt bune pentru câțiva naivi, cari mai cred în nobila misiune a culturii și a artei.

D. I. CUCU

INSEMNĂRI

Eroli dela Ciucea. S'au desgropat osămintele eroilor căzuți în luptele dela Ciucea și s'au adus la Cluj ca să se așeze spre veșnică odihnă în cimitirul eroilor din acest oraș. S'au organizat frumoase serbări atât la Ciucea cât și la Cluj, cu discursuri, cununii de flori și paradă militară. În preajma zilei de 1 Decembrie ne-am mai reamintit odată glorioasele zile când granițele țării s'au tras cu sabia. Au defilat școalele secundare din Cluj, dându-se tinerilor prilej să-și arate recunoștința față de aceia cari au executat pe teren hotărârile marelui adunări dela Alba-Iulia.

Serbările au avut așadar și un scop didactic, atât pentru cei mici, cât și pentru cei mari. În ce privește pe cei mici, mărturisim că ajungerea scopului a fost cam costisitoare. Elevilor li-s'a cerut să aducă flori, ca să le așeze pe sicriu. Nu li-s'a cerut aceasta în formă de aspră poruncă, dar cine nu stie, că cererile de acest fel chiar

și condiționate, ale profesorilor, elevii le execută necondiționat. Fiecare crede că e în interesul lui să stea în fața profesorului cu flori în mână. Iar flori în zilele acestea nu se găsesc nici în grădini, nici pe câmp, ci numai în piață. Elevii au cumpărat flori, fiecare de câte 30—40—50 Le'. Cei dela sate au dat din banii destinați pentru caiete, iar cei din Cluj, au recurs la pungile părinților.

Ei bine, noi credem, că așa nu mai merge. Elevilor să le cerem la serbări numai suflet, nu și altceva. La serbări de-ale eroilor, dacă e vorbă de flori să le ducă cei-mari. Tinerimea școlară să ducă numai florile curate ale sufletului tineresc.

Actul de la Alba Iulia. Impreună cu toată lumea românească, de pretutindeni, și d. Ștefan Ciceo Popp știe ce a fost ziua de 1 Decembrie 1918.

„A fost — spune d. Ciceo Popp —

cu adevărat cel mai frumos răsărit de soare ce l'a cunoscut vreodată neamul românesc. Locul unde a răsărit soarele acesta a fost cea mai istorică și mai sfântă Meca a românismului dincolo de Carpați. Alba Iulia unde au fost trași pe roată Horia și Cloșca" și d. Cicio Popp continuă într'un ton poetic, inspirat și profund românesc, descrierea cântată a Albei Iulii.

"Smeriți, cu evlavie — spune mai departe d. Cicio Popp — ne închinăm înaintea părintelui ceresc care singur este bun și drept".

Dar iată că în momentul în care d. Cicio Popp, cu atâta îndreptățire, cântă ziua de 1 Decembrie, vine cineva de „alături“, și din redacția „Viitorului“ strigă în gura mare, stop! Alba Iulia e una, iar voi, beneficiarii acestei sărbători — e altă ceva! Cam asta vrea să spună d. Dr. Mateiu în articol său din „Viitorul“ închinat învățămintelor politice ale actului de la Alba Iulia. Sunt pasagii în acest articol, care se gustă cu deliciu, iar pe cei ce îi interesează mai de aproape, fiindcă sunt vizați, îi aduce puținel la realitate. De pildă:

„E mai presus de orice controversă, că în clipa elaborării actului dela 1 Decembrie 1918. Alba Iulia înregistra prezența surprinzătoare a două mentalități aproape potrivnice: una a conducătorilor și cealaltă a masselor. Cea dintâi, călăuzită de calcule politice, nepotrivite marilor hotărâri de reîntegrare națională, cea din urmă stăpânită exclusiv de marea instinctului de rasă, care înfăptuește, fără tranzații, uriașele chemări ale Destinului.

Destăinuirii ulterioare ne-au arătat, că anumiți frunțași ai partidului național de atunci, trădau o psihologie politică atât de maladiivă, încât pregătirea Unirii dela Alba Iulia se clădea pe concepția autonomiei reale al Ardealului. O mărturisirea în scris încă

în 1919, unul din secretarii marelui Adunări Naționale.

Iar când elanul mulțimilor din jurul cetății, a spulberat această nenorocită erezie națională, iscutiții amatori de rezerve mintale au proclamat Unirea cu clauza unei autonomii abia administrate, până la întrunirea Constituantei. În fond însă, ea tindea să aibă un caracter realmente politic, cum susțineau unii membri ai Consiliului Dirigent, cari asigurau că sine-driul inventat de dumnealor se va menține cel puțin vreo 30 de ani.

Procedeele ulterioare ale „frunțașilor“ ardeleni sunt în măsură să ne demonstreze, unde ne-ar fi dus, sub raportul Unirii, cei 30 de ani de viață autonomă a Ardealului, concepută cu îndrăzneala unei insuficiențe politice atât de regretabile.

A trebuit să vie experiența de Stat a vechiului regat, care dându-și seama, prin oamenii lui politici, de consecințele dizolvante ale autonomismului ardelenesc, a înțeles să suprime la timp Consiliul dirigent împreună cu toate veleitățile de exploatare politică exclusivă ale infelicei noastre cete de zei provinciali detronați“.

Aceste cuvinte plus cele ce urmează aproape până la sfârșit, cuvinte scrise de un ardelean, nu par a fi altceva decât un rezumat a formidabilei acțiuni literare întreprinsă și condusă până la sfârșit de d. Octavian Goga, în paginile acestei reviste.

E bine că și publiciști de proveniență transilvăneană, recunosc succesul dlui Goga cu care s'a încoronat clara vedere politică a marelui poet, academician și politician român — care este dsa.

Congresul status-ului catolic. Adunarea anuală a organizațiunei atât de puternice a bisericii romano-catolice din Ardeal, s'a desfășurat și de astă

dată cu tot fastul și splendoarea obișnuită în anii precedenți. Cuvântul bătrânului episcop Majláth a fost liniștitor și pașnic. A făcut istoricul călătoriei sale la Roma, aducând binecuvântarea Papei și promisiuni de ajutorare bănești din partea Vaticanului.

Afii, au propus mai multă prevedere în administrarea moșiilor și bunurilor bisericii catolice, recomandând ca, pe viitor, să nu se mai vândă nici un imobil, oricât de insuportabilă ar fi criza financiară.

Propaganda antisemită a lui Pater Olasz — despre care am amintit și noi, în trecut — și-a găsit un aprig apărător în persoana părintelui Ioan Orban din Christur. Felul de a lupta al călugărului antisemit — a spus părintele Orban — este o necesitate istorică. Biserica este atacată zilnic în presă și catolicii vor trebui să se apere cu aceleași arme. Pater Olasz este un îndrăzneț. Tactica lui poate fi combătută, dar mișcarea ce o deslănțuește nu va rămânea fără urmă.

Afii au vorbit în chestiuni administrative care interesează mai puțin opinia publică românească. Merită să mai fie amintită cuvântarea d-lui dr. Elemér Gyárás, cunoscutul fruntaș maghiar. Dsa a recomandat o interesantă inovațiune și anume, transformarea unor licee catolice din Ardeal, în școli de industrie și comerț.

Comentarii arbitrare. Dintre toate comentariile făcute de presa opoziționistă asupra scrisorii Suveranului, tot comentariul „României”, bate recordul în inconstiență, dacă te știești să califici interpretările acestui ziar drept o turpitudine de cea mai urâtă speță politicianistă. Ziarul d-lui I. Maniu scrie:

„Scrisoarea M. S. Regelui este astfel o lecție bine venită pentru acei oameni politici și șefi de partide, cari

au profitat de boala Suveranului pentru a face la cluburile lor respective, declarații senzaționale și alarmante.

În ce ne privește, am arătat întotdeauna că persoana Regelui e, și trebuie să rămâie în afară de discuțiile noastre politice și că sănătatea Lui, scumpă întregii țări, nu poate fi prilejul unor mărunte speculațiuni pentru apărarea intereselor unor partide”.

Este o lecție binevenită, fără îndoială. Este și o palmă dacă vrei, cu atât mai înfierătoare, cu cât Majestatea Sa o face cadou când inima îi este plină de iubire și de grije față de aceasta Românie Mare, pe care a făcut-o împreună cu soldații români, El.

Această palmă e aplicată pe obrazul pseudorustic al boerașilor care conduc partidul țărănesc și pe acele al burgheziilor cari, înfierbântați de pofta de a se vedea la putere, nici nu simt ce groaznică e aceasta palmă regală.

Adunați sute de mii de oameni cu inteligența redusă — ne mai vorbind de acei ce pricep dintr'o singură silabă spiritul și obiectivul scrisorii, și fiecare vă va spune, că ea, scrisoarea e îndreptată ca „o lecție bine venită” spre acele două partide fuzionate, cari condamnându-se la dispariție prin greșeli politice ireparabile, năzuiesc prin agitații suspecte să se mai țină în viață.

Crede „România” că dacă se face că nu pricepe, noi o credem?

Conștiința ziarului „România”. Organul oficial al partidului național din București continuă critica la adresa „ilegalităților” de tot felul al actualului guvern și mai ales împotriva confiscării ziarelor. Noi am spus și altă dată: până la votarea noii legi a presei, d. Octavian Goga apără statul român de ațățările și acțiunea anarhizantă a presei opoziționiste prin

mijloace foarte gentile în comparație cu cea ce merită o astfel de presă: prin confiscarea ziarelor vinovate. Măsura e inocentă, și fiind foarte eficace — e nevoie deci de aplicarea sistemului de suprimare definitivă. „România” e în continuă insurecție față de măsurile dlui Goga. Fiindcă, lasă-mite ară „conștiință” și nu suferă ca aceasta conștiință să fie stânjenită în acțiunea ei directrice. Raționează astfel „România”.

„Nu acceptăm însă, în îndeplinirea profesiei noastre de ziariști, o altă îngrădire de cât aceea a conștiinței noastre și alte sancțiuni de cât acele prevăzute de legile țării.

Considerăm situația anormală care o datorăm stărei de asediu, cenzurii, controlului și amenințării lor guvernului, ca profund dăunătoare vieții noastre publice.

Încătușarea presei și brutalele măsuri de confiscare a ziarelor, chiar dacă nu pornesc decât din intenția curată de a împiedica răspândirea unor știri false și alarmante, turbură mai mult opinia publică și îngrijorează mai mult străinătatea decât cele mai violente campanii de presă.

Dar când intențiile sunt suspecte, când guvernul a dovedit din belșug

că pentru satisfacerea intereselor sale, toate mijloacele sunt bune, revoltele, înăbușite în presă, pricinuesc aiurea, frământări periculoase și fără sfârșit.

În vremea în care trăim, măsurile arbitrare, nu ating niciodată scopul pe care îl urmăresc, și să întorc întotdeauna, împotriva celor cari le întrebuintează.

Cenzura dlui Goga dă importanță faptelor mici, e neputincioasă să întunece evenimentele mari, menține în opinia publică o agitație veșnic reîncălzită și mărește spiritul de revoltă a tuturor celor nedreptățiți.

E dovada cea mai isbitoare a slăbiciunii unei cărmuiri, căreia trebuie să i se pue capăt, cât mai curând”.

Câteva mici observațiuni sunt de adăugat la acest poem de nesimțire. Conștiința „României” nu e un argument. Și bombiștii, și detractorii, și țiganii și toți criminalii au conștiință. Noi contăm numai pe aceea conștiință politică a cărei indicațiuni nu intră în contradicție cu morala suveranității statului.

Al doilea: „încătușarea presei și brutalele măsuri” etc. ale guvernului încă nu face uz. Sub acest punct, guvernul e criticabil. Încă o dată, cea ce scrie „România” se cheamă „treanca fleanca”.

În atenția binevoitoare a domnilor abonați. Ne lăudăm cu o delicateță: aceia de a nu plictisi pe abonații noștri cu dese solicitări relativ la datoriile lor de abonați. Cititorii noștri, fiind cu toții intelectuali, lesne înțeleg că o revistă, în împrejurările actuale de scumpete, nu se menține cu vreo mană oare care, cerească. Pentru eroismul nostru de a păstra în inima Ardealului aceasta iubită de toți revistă, am așteptat să fim înțeleși și ajutați. Ajutorul ce-l așteptăm și acum, e de fapt o obligație a abonaților noștri — de a-și achita la timp abonamentul.

Rugăm deci pe toți dnii abonați să se grăbească cu resturile de plată a abonamentului lor, pentru a nu fi siliți să supunem această revistă unor încercări penibile, dintre care cea mai mică e încetarea apariției ei.